

שמרו דדרשו

(ד"ה א' כ"ח ח')

פרשת לך לך

Issue 60

A publication of K'hal Adath Jeshurun of Monsey

ט' תשנ"ו תשס"ו

“ויאמר אברם אל מלך סדום הרימתי ידי אל ה'... אם מזוהט ועד שרוך זעל ואם אקוז מכל אשר לך, ולא תאמר אני העשרתי את אברם...” (בראשית י"ד כ"ב - כ"ג)

“And Avram said to the king of S'dom: I swear to Hashem... from a thread to a shoelace - I shall not take from all that is yours, and you shall not say: I have made Avram wealthy...”

King of Sodom The Derisha tells us that the reason Avram did not accept any portion of the spoils from the king of Sodom, was based on the well known dictum of Shlomo Hamelech in Mishlei (ט"ו כ"ז): "ישונא מתנות יחיה" – "He who despises gifts shall live". Even though Avraham did accept gifts from other kings, such as Pharaoh and Avimelech, there he had a specific purpose in accepting these gifts, since it afforded him and Sarah protection¹. Chazal in several places tell us how the Amoraim were scrupulous in this regard and would not accept gifts². The Gemara Megilla relates that the palace of the Nasi would regularly send gifts to R' Elazar, which he would refuse to accept³. The Gemara in Sotah states: משרבו מקבלי משרבו מקבלי – מתנות נתמעטו הימים ונתקצרו השנים – from the time that people began to accept gifts, days (of peoples lifetimes) have become lessened, and their years shorter⁴.

Not all Rishonim concur that Avraham's motivation for refusing the king of Sodom's offer was based on the rule of שונא מתנות יחיה. Many Rishonim explain that since the king of Sodom was an evildoer, Avraham did not wish to benefit from money that was used to perpetrate wicked deeds⁵. Although usually it is forbidden from giving a free gift to an Akum (לא תחנם) – see Issue #20), Avraham was permitted to allow the king of Sodom to keep Avraham's portion of the spoils, since an item that is useless to the giver may be given. The spoils of Sodom were of no use to Avraham since they were used for wicked deeds⁶. Some even go further to say, that these spoils had the status of possessions of an Ir Hanidachas – a town subverted by idolatry, which are forbidden to derive any benefit from them⁷. The Brisker Rov would lament the practice by some Mosdos and Yeshivos that would accept money from "Treife" sources. He would say that from the time this practice began, the wicked have gotten a share in our Torah, and the level of Torah learning has dropped considerably⁸.

Another interesting explanation is given by the Chasam Sofer, that the Battle of the Kings took place on Pesach. Avraham did not wish to take from the spoils, since this would be considered like payment for work performed on Yom Tov. (Although he was permitted to join the battle in order to save Lot's life.)⁹

Despising Gifts Many reasons are given to explain Shlomo Hamelech's statement, that one who "despises gifts will live":

1) The Rambam explains that Tzaddikim do not accept any gifts, since they would rather trust only in Hashem to provide for them¹⁰. The Bais Yosef was frequented by a Maggid – a Heavenly agent that would teach him Torah. On one occasion the Maggid warned him from accepting anything from others, since livelihood should come purely from Hashem¹¹. The Maharal elaborates on this, that only a person who is independently self-sufficient is considered truly "living"¹².

2) Rabbeinu Bachya states that by sufficing with what Hashem gives him, and not accepting anything from someone else, a person has uprooted his natural tendency to desire and covet the possessions of others¹³. R' Yaakov Kamenetsky זצ"ל offers

¹ דרישה חו"מ ס' רמ"ט, וע' פני דוד להחיד"א פ' לך לך, ובחיל' חת"ס ב"ב י"ג, ובתשובותיו או"ח ס' קצ"ח בענין זה.

² מגילה כ"ח ע"א, קידושין נ"ט ע"א, חולין מ"ב ע"ב, ע"ש.

³ מגילה כח ע"א, לא קבלתי מתנות, כי הא דרבי אלעזר, כי הוה משדרי ליה מתנות מבי נשיאה לא הוה שקיל, כי הוה מזמני ליה - לא הוה אזיל, אמר להו: לא ניחא לכו דאחיה? דכתוב שונא מתנות יחיה. רבי זירא, כי הוה משדרי ליה מבי נשיאה - לא הוה שקיל, כי הוה מזמני ליה - אזיל, אמר: אתיקורי דמתייקרי בי.

⁴ סוטה מ"ז ע"ב

⁵ ע' מושב זקנים "מכאן שאדם צדיק אין לו ליהנות ממון אדם רשע שבזה העולם לא עשה טובה ממנו".

⁶ ע' תוס' ור"ן גיטין כ' ע"ב ד"ה כל דמפני דרכי שלום או לטובת עצמו מותר, ובפרד"י כאן הביא ע"פ החק יעקב או"ח ס' תמ"ח סק"ב שאם אין ישראל יכול ליהנות ממנו מותר ליתן.

⁷ פנים יפות ד"ה ויאמר, וכיון דקללה רובצת עליה לא שייך לא תחנם כמש"כ החק יעקב.

⁸ טעם ודעת עה"ת להגר"מ שטרנבוך שליט"א, על הפסוק "אם מחוט ועד שרוך נעל".

⁹ חת"ס עה"ת ד"ה ואם אקח, ע"פ הגמ' שבת ק"כ אטו חסידים שכן שבת שקלי.

¹⁰ רמב"ם זכיה ומתנה פ"ב הי"ז, הצדיקים הגמורים ואנשי מעשה לא יקבלו ט מתנה מאדם, אלא בוטחים בה' ברוך שמו לא בנדיבים, והרי נאמר ושונא מתנות יחיה. וע' במ"מ שם, שראוי לכל משכיל להסתפק רק במה שהוא הכרחי לו ולא יבקש המתנות, ע"ש.

¹¹ מגיד משרים פ' לך לך.

¹² מהר"ל נתיבות עולם נתיב התורה פ"ד, וכמו מעיין שנקרא "מים חיים" דוקא כשהמים בא מהמקור ולא ממקום אחר, כן באדם נקרא "חי" רק כשיש לו רק מעצמו ולא מאחרים, ומש"ה "שונא מתנות - יחיה".

a slightly different approach. One who accustoms himself to possessing items that belonged to others, may become less concerned with the idea of taking another's possessions, and may cause him to steal¹⁴. This concern befits R' Yaakov, the epitome of honesty and integrity, whose scrupulousness in monetary matters was world-renowned.

3) The Sm"א explains that by accepting gifts, it becomes difficult for the recipient to ever chastise his benefactor. Since there is a Mitzva to rebuke one's fellow if he has performed a misdeed, the recipient will find this Mitzva too difficult to perform¹⁵. The Shevet Mussar adds, that for this reason, one who does not accept gifts merits life. Chazal tell us that one of the four groups of people that will not merit "greeting the face of the Shechinah" is the group of "flatterers" (those who flatter evildoers instead of rebuking them). One who does not accept gifts will not be included in this category, and will be capable of greeting the Shechinah – the source of all life¹⁶.

4) The Sefer Chassidim tells us that one who does not accept gifts from another person, will not be punished for his sins¹⁷. In a similar vein, others explain that a Tzaddik who accepts endowments from others, can be ל"ע taken away from this world as an atonement for his benefactors¹⁸.

5) Another explanation given by some Acharonim is that often a gift is not given whole-heartedly; rather it is given out of shame or pressure. Accepting such a gift is a form of stealing¹⁹.

Some Acharonim stipulate that this Passuk in Mishlei only discouraged accepting gifts that are given to a Talmid Chacham out of appreciation of his Torah stature, since the Torah should not be used for financial gain²⁰. R' Yosef Engel זצ"ל strongly rejects this opinion, that this dictum applies to everyone²¹. All agree that שונא מתנות יחיה is not an obligation at all; rather it is a pious custom. In fact, the Rishonim say that if a person wishes to accept a gift on behalf of his friend, he may do so without the recipient's knowledge. Although normally a transaction cannot be done on another's behalf without his knowledge, unless the transaction is purely beneficial to the recipient, accepting a gift is considered purely beneficial. The rule of שונא מתנות יחיה – which would imply that accepting a gift is detrimental, is not considered a lack of benefit unless the recipient protests voluntarily that he does not wish to accept the gift²². The Yerushalmi states that this pious custom is a requirement for someone that is accustomed to using Kabbalistic incantations²³.

Many Acharonim say that the advice to "despise gifts" does not apply to giving Tzedaka and accepting it. Since the giving of Tzedaka is a Mitzva, no harm can befall those who partake in the Mitzva²⁴. Some point out that in the case of Tzedaka, it is not considered accepting a "gift" at all, since the benefactor ultimately receives more spiritually than the beneficiary²⁵. Others state that שונא מתנות יחיה only applies when the recipient does not need the item²⁶. Rashi states in Avos, that one who relies on the support of Tzedaka instead of working for his livelihood is included in the Passuk מתנות יחיה. ושונא מתנות יחיה. This would seemingly only apply to someone who is able to support himself and chooses not to²⁷.

"Despising gifts" does not apply to a guest that is staying in someone's home²⁸. It also does not apply to someone who accepts support in order to learn Torah. Since the ultimate benefit of this support is received by the benefactor, it is not considered a "gift" – just like Tzedaka²⁹.

¹³ כד הקמח ערך חמדה, וכ"כ הרלב"ג במשלי שם.
¹⁴ ס' רבי יעקב" על חיי הגר"י קמינצקי עמ' 387 (בלה"ק).
¹⁵ סמ"ע ח"מ רמ"ט, וע"ע מש"כ הרמ"א י"ד ס' רמ"ו ס"א.
¹⁶ ס' דגא פשרא לבעל שבת מוסר, פי' אורה ושמחה על מגילת אסתר עה"פ "ומתנות לאביונים", ע"ש. והיא ע"פ הגמ' סנהדרין קג ע"א "ארבע כיתות אין מקבלות פני שכנה, כת לצים, כת שקרנים, כת חניפים, כת מספרי לשון הרע".
¹⁷ ספר חסידים ס' תקמ"ט ובמקור חסד שם ס"ק י"ג, וע"ע ס' תתקל"ח.
¹⁸ ס' נפש חיים להגר"ח פלאגי מע' ש' אות ל"ו, וזה לכאורה עוד טעם למה מותר לקבל מעכ"ם, וע' בס' והארכת ימים עמ' ל"ג.
¹⁹ חכמת מנוח ב"מ כ"ב ע"א ד"ה אבל הכא. ומשמע דרק באופן זה נאמר הפסוק, והיא חידוש.
²⁰ ס' בנין אריאל עה"ת פ' לך לך.
²¹ גליוני הש"ס להגר"י ענגיל מגילה כ"ח ע"א, ע"ש שדחה דבריו ע"פ הגמ' בקידושין נ"ט ע"א ועוד.
²² רשב"א קידושין כג ע"א, "ומתנת ממון שאני דלאו זכות גמור הוא ואדרבה חוב מצד עצמו דכתיב ושונא מתנות יחיה, אלא מיהו מצד שנפשו של אדם מחמדתן קרי' ליה זכות ואע"פ שהוא מצד עצמו חובה זכין לו שלא בפניו". וע' ב"ב י"ג ע"א וברשב"ם ורבינו יונה שם. וע"ע בקצה"ח ס' קצ"ה סק"ב, אבנ"מ ס' ל"ז ס"ק י"ב, מהר"ט אלגאזי בכורות פ"א, מחנה אפרים הל' זכי' ומתנה פ"ו, וע"ע בקו"ש ב"ב ס' שע"ו.
²³ ירושלמי יומא ל"ו ע"ב וע' ר"ח שם, "דרגיל בשם לא יכיל מיכל מבר נש כלום".
²⁴ ס' ישראל קדושים מר' צדוק הכהן מלובלין דף י"ח, וכ"כ בס' דגא פשרא שם, וכן בשו"ת חיים שאל ח"א ס' ע"ד אות ב'.
²⁵ ע' בשו"ת חיים שאל שם, וכבר אמרו חז"ל (ויקר"ר פל"ד ס"ח) יותר משבעל הבית עושה לעני, עני עושה עם הבעה"ב.
²⁶ ס' דגא פשרא שם לבעל שבת מוסר. ועמש"כ בזה המהר"ל בחי' אגדות שבת י' ע"ב.
²⁷ רש"י על אבות פ"א מ"י, "אהוב את המלאכה".
²⁸ מהרש"א מס' ברכות י' ע"ב ד"ה הרוצה, ע"ש. וע' חולין מד ע"ב, ר' אלעזר כי הוה משדרי ליה מבי נשיאה מידי - לא שקיל, וכי הוה מזמני ליה - לא אזיל, אמר: לא קא בעי מר דאיח' דכתיב ושונא מתנות יחיה. רבי זירא כי משדרי ליה - לא שקיל, כי הוה מזמני ליה - אזיל, אמר: אתייקורי הוא דמתייקרו בי. ומשמע דזה גופה פלוגתתם (ואולי ס' ל"ה שלא היה יקרא לנשיא, אבל כשיש יקרא לבעה"ב מודה לר"ז דמותר, וצ"ע ואכמ"ל). וע' ס' ארח מישרים ס' י"ח בביאור סק"ו, דגם באופן שמתייקר בו הבעה"ב (וממילא מותר), היינו דוקא דרך מקרה ולא בקביעות.
²⁹ ע' שד"ח מע' ש' ס"ד, מה שהביא בענין זה. וע' שו"ת שבת הלוי ח"ו ס' רכ"ט.

The Zohar mentions that it is customary to give gifts to a Chosson – groom at the time of his wedding. This gift was called "Doron Drasha" – since it was given in appreciation of the Drasha that the Chosson would deliver at the time³⁰. Some explain that another purpose for these gifts is based on the statement of Chazal that chastises anyone who derives benefit from the wedding celebration without bringing joy to the Chosson and Kallah³¹. By giving a gift, one has brought joy to the Chosson and Kallah and can benefit from the celebration without compunction³². There are several other ways to bring joy to the Chosson and Kallah as well, such as: joining in the dancing, speaking with them about the joyous occasion, praising their spouse etc. A person of great stature can bring joy simply by attending³³. Some Poskim suggest that one give the gift directly to the Chosson and Kallah at the time of the wedding, since the primary time of the Chosson and Kallah's joy is on the day of the wedding³⁴. The Brisker Rov would not accept gifts from his children's Chasunos after the Sheva Brochos, since after that time the joy is completed, and the rule of מתנות יחיה applies once more³⁵.

Another explanation for the permissibility of a Chosson and Kallah accepting gifts is that since it is an expectation and social norm to give a gift at such an occasion, it is not considered a free gift. One who gives a wedding present fully expects that at his own joyous occasion he will receive gifts in return. In fact, in certain circumstances one has the legal right to demand "repayment" for wedding gifts in Beis Din. This type of present is more a business deal than a gift and is permissible³⁶.

R' Moshe Shternbuch raises the question if מתנות יחיה applies to accepting Mishloach Manos on Purim. He concludes that since it is a Mitzva to give, even more than the minimum requirement, there is no concern of מתנות יחיה³⁷. The Poskim say that gifts for a Bar Mitzva are also an exception to this rule, since they are given to honor the child having begun the observance of Torah and Mitzvos³⁸. The Gerrer Rebbe once stated that מתנות יחיה never applies when giving a gift of Seforim³⁹. One who receives a gift does not recite Shehecheyanu, even for an item that would require Shehecheyanu if purchased⁴⁰.

The Poskim discuss if מתנות יחיה applies to accepting gifts from a non-Jew. Some Rishonim point out that Avraham refused the gifts of the king of Sodom – a non-Jew⁴¹. Others explain that according to the reasoning of the Sm"a (above #3) that one should not accept gifts out of fear that he will be unable to give rebuke, regarding a non-Jew this would not apply since there is no Mitzva to rebuke a non-Jew⁴².

גוט שבת,
מאיר הלוי הלמן

³⁰ ע' בתשובות והנהגות ס' ת"ד.

³¹ ברכות ו' ע"ב, ואמר רבי חלבו אמר רב הונא: כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו - עובר בחמשה קולות, שנאמר: (ירמיהו ל"ג) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות.

³² תשובות והנהגות שם, וכן מבואר בשו"ת חיים שאל ח"א ס' מ"ד דכ"ז שיש הנאה ותועלת לנותן א"א "שונא מתנות יחיה", וכ"כ בס' תירוש ויצהר ס' כ"ז.

³³ ע' עזר מקודש (בגליון השו"ע) ס' ס"ה.

³⁴ תשובות והנהגות להגר"מ שטרנבוך שליט"א.

³⁵ שם.

³⁶ שו"ת משנה הלכות חט"ו ס' רט"ו, ע"פ הגמ' ב"ב קמ"ד ע"ב השושבינות נגבית בבית דין, וכ"פ בשו"ע אה"ע ס"ס ס"א, ע"ש כל הפרטים ומתי אומרים כן.

³⁷ מועדים וזמנים ח"ב ס' קפ"ו, והובא ג"כ בקבץ נעם כרך י"א עמ' קפ"ח אות ט"ז.

³⁸ שו"ת שרידי אש ח"ב ס' כ"ו, שיש בזה חיבוב תורה ומצוה. ולענין המנהג שנותנין מתנה לבחור הבר מצוה בשבת בביה"כ, מקור האיסור הוא מהמרדכי (ביצה פ"ב ס' תרע"ו) והובא בב"י ס' תקכ"ד דדומה למקח וממכר בשבת, ורק במקום מצוה התירו (וראה שו"ת ריב"ש ס' קנ"ו, ורמב"ן ריטב"א ורשב"א בכתובות ז' ע"א). ע' במג"א או"ח ס' י"ג שרק מותר כשהיא לצורך שבת, ותמה על המנהג הזה והניח בצ"ע, וכן אסר בשו"ע הגר"ז שם סט"ו. ובא"ר שם ס"ק י"ט ובהגהות חת"ס התירו ה"ה כצורך מצוה כיון שיש בה משום כבוד התורה, ע"ש. ובבית מאיר אה"ע ס' ס"ס מ"ה חולק על המ"א וס"ל דדעת הטוש"ע דמותר ליתן מתנה בשבת, וע"ע בשער המלך הל' יו"ט פ"ו ה"ט, ובשו"ת כת"ס או"ח ס' נ"ט. ושו"ת מהר"א (יהודה יעלה) או"ח ס' פ"ג נתן עצה שיכנין שלא לקנותו עד אחר השבת, וע' שו"ת שרגא המאיר ח"ג ס' קט"ז אות ד' שעצה זו לא מהני רק להמקבל אבל עדיין אסור לנותן ליתן, ובשו"ת משיב דבר או"ח ס' כ"ז כ' שהאיסור של נתינת מתנה בשבת היא על הנותן, ואפשר דמהני שיכנין שלא להקנות עד מוצש"ק, וע' שו"ת תורה לשמה ס' ע"ג.

³⁹ שו"ת שרגא המאיר ח"ג ס' צ' בשמו.

⁴⁰ ע' שד"ח שם, ובמשנת ר"א ח"ב מע' מ' פ"ד, דברי אמת דרוש ג', ויד המלך פ' ח"י שרה.

⁴¹ ע' ס' מנחת יהודה (דעת זקנים) עה"פ למען יטב לך. ובפענח רזא פ' לך לך חולק דגם מגוים איכא משום "שונא מתנות יחיה", וכ"מ ברבינו בחי" כאן. וע"ע בתרגום יונתן בן עוזיאל עה"פ "ולאברם הטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר וחמורים וכו'", שתרגם "ולאברם אוטב פרעה בגינה והו ליה **מדיליה** עאן ותורין וחמרין", דמשמע שפי' שלא קיבל במתנה שום דבר, ודו"ק, ע' ס' זכות יצחק ס"ס ל'. (מיהו ברש"י פ'י למען ייטב לי בעבורך - יתנו לי מתנות, ע"ש.)

⁴² כמבואר בסמ"ע לעיל, כך הובא בקובץ מורי' שנת כ"ג א-ב (רס"ה-רס"ו) עמ' ס"א בשם ר' יחזקאל סרגא בשם הגאון מטשעבין זצ"ל, ע"ש. וע"ע במנחת פתים או"ח ס' תצ"ח, ובפי' הרע"ב עה"ת ובס' באר מים חיים מאחי המהר"ל. וע"ע בארוכה בקובץ דרך כוכב מיעקב קובץ ד' (כסלו תשמ"ט) עמ' ק"ט מאת הרה"ג ר"ב שטערן.